

บทที่ 4

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นฐานอารมณ์ และความสัมพันธ์ของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ที่มีต่อพัฒนาการของทารกวัย 6 เดือน และพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก โดยมีพื้นฐานทฤษฎีจากแนวคิดทางพัฒนาการเด็กในปัจจุบัน 2 เรื่อง คือ “ Transactional model ” (Sameroff & Chandler, 1975) และ “ Goodness of fit ” (Thomas & Chess, 1977) โดย “ Transactional model ” กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่กำหนดผลลัพธ์ทางพัฒนาการคือ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม โดยความสัมพันธ์นี้จะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงอายุ ในขณะที่ “ Goodness of fit ” กล่าวว่า เมื่อโอกาส ความคาดหวัง และความต้องการของผู้เลี้ยงดูเข้ากันได้กับพื้นฐานอารมณ์ของเด็กแล้ว จะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นลักษณะของการวิจัยเชิงเปรียบเทียบสาเหตุ (Expost facto design) แบบการทดลองระหว่างกลุ่ม (Between-subject design) โดยมีตัวแปรอิสระแบบ Attribute independent variable สามารถสรุปผลการวิจัยตามสมมติฐานที่เสนอไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ทารก 6 เดือนที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “ เลี้ยงง่าย ” จะมีคะแนนจากการวัดพัฒนาการสูงกว่า ทารก 6 เดือนที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “ เลี้ยงยาก ” และทารกของมารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีคะแนนจากการวัดพัฒนาการสูงกว่าทารกของมารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานในส่วนที่พบว่า ทารก 6 เดือน ที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “ เลี้ยงง่าย ” จะมีพัฒนาการด้านภาษา (ทั้งระบบการรับรู้ และการแสดงออก) ดีกว่าทารกที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “ เลี้ยงยาก ” และทารกที่มารดามีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษา และการรับรู้การมองเห็น ดีกว่าทารกที่มารดามีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของพื้นฐานอารมณ์ และความสัมพันธ์ของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่มีต่อพัฒนาการของทารกในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่มีความเป็นอิสระต่อกัน

หนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ไม่พบความสัมพันธ์ของพื้นฐานอารมณ์ และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่มีต่อพัฒนาการในด้านพื้นฐานการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และการแสดงออกในการมองเห็น ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยโดยจำแนกตามตัวแปรอิสระได้ ดังนี้

พื้นฐานอารมณ์ มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านภาษา ซึ่งสามารถแยกเป็น 2 ด้าน คือ การรับรู้ภาษา และการแสดงออกทางภาษา

1. การรับรู้ภาษา คือ ความสามารถในการแยกแยะความแตกต่างของเสียงต่าง ๆ ที่ได้รับ รวมถึงความสามารถในการค้นหา การแปล การเข้าใจความหมายของเสียง โดยผ่านทางประสาทรับรู้ลึกของการได้ยิน และการมองเห็น (Fogel, 1991) ทารกจะรับรู้ภาษาโดยผ่านประสาทสัมผัสทางตา และทางหู (Vasta & Haith, 1992) สำหรับทารกในวัย 6 เดือน การรับรู้ภาษาจะวัดได้จาก ความสามารถในการหันตามเสียงที่ได้ยิน ยิ้มหรือแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับตนเองในกระจก หรือแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบต่อเสียงที่ได้ยินและกิริยาท่าทางที่เห็น ดังนั้นการรับรู้ภาษาในวัยนี้ จึงขึ้นอยู่กับ

1.1 ตัวทารกเอง ซึ่งได้แก่

1.1.1 วุฒิภาวะของเส้นประสาท และอวัยวะเกี่ยวกับการมองเห็น และการได้ยิน ซึ่งเป็นความสมบูรณ์ทางสรีระของร่างกาย

1.1.2 ความตื่นตัว และความสนใจต่อสิ่งเร้า

1.2 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนและเรียนรู้จากการฟัง และการเห็น (Walker, 1994 cited in Wood & Wood, 1996)

ในกรณีของข้อ 1.1 พื้นฐานอารมณ์ไม่น่าจะมีผลต่อวุฒิภาวะของเส้นประสาท และอวัยวะในการรับสัมผัส ทารกที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “เลี้ยงง่าย” หรือ “เลี้ยงยาก” ในงานวิจัยครั้งนี้ล้วนเป็นทารกที่ไม่ได้มีปัญหาในด้านสรีระร่างกายแต่อย่างใด แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ สภาวะความตื่นตัว หรือความสนใจที่จะเรียนรู้ของทารก แม้ทารกจะมีสรีระร่างกายที่พร้อม แต่ถ้าวทารกไม่สนใจในสิ่งเร้ารอบตัว การรับรู้ของทารกย่อมไม่เกิดขึ้น จากการศึกษาของ Fogel (1991) พบว่า ทารกจะเรียนรู้ได้เร็วมากเมื่ออยู่ในสภาวะที่ร่างกายมีความตื่นตัวพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบทารก “เลี้ยงยาก” กับ “เลี้ยงง่าย” แล้วจะเห็นได้ชัดว่า ช่วงเวลาที่ทารก “เลี้ยงยาก” อยู่ในสภาวะที่มีความตื่นตัว สนใจและตอบสนองต่อสิ่งเร้าจะมีน้อยกว่าทารก “เลี้ยงง่าย” และการศึกษาของ Waters, Vaughn, & Egeland (1980, cited in Sroufe & Cooper, 1988) พบว่า ทารกที่มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ล่าช้า มักเป็นทารกที่อยู่ในสภาวะที่ร่างกายขาดความตื่นตัวที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และตอบสนองต่อสิ่งเร้าน้อยทั้งยังที่

กล่าว ไม่พยายามสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะของทารก “เลี้ยงยาก” ประกอบกับทารก “เลี้ยงยาก” มีพฤติกรรมที่ยากจะทำนายได้ ทารกมักคอยหนีจากสิ่งเร้า ทำให้มีระยะเวลาในการเรียนรู้สั้นๆ อีกทั้งยังดึงดูดความสนใจจากมารดาและผู้พบเห็นเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ได้น้อย ทั้งยังได้รับการเอาใจใส่ และการตอบสนองจากผู้เลี้ยงดูน้อย จึงทำให้ทารก “เลี้ยงยาก” ได้รับความสนใจในการฝึกฝนการได้ยินและการมองเห็น น้อยกว่าทารก “เลี้ยงง่าย” (Osatsky & Conner, 1979 cited in Gallahue, 1982)

จากเหตุผลและงานวิจัยดังกล่าว จึงสนับสนุนผลการศึกษาคั้งนี้ในส่วนที่ว่า พื้นฐานอารมณ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษาของทารกในช่วงอายุ 6 เดือน

2. การแสดงออกทางภาษา คือ การสร้างหรือการออกเสียงพูด โดยอาศัยความเข้าใจและความจำจากการเห็นและการได้ยินเป็นพื้นฐาน Fogel (1991) ได้รายงานว่ ทารก 6 เดือนสามารถใช้ริมฝีปาก ลิ้น ฟัน รวมทั้งทารกเริ่มพัฒนาอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงเหมือนผู้ใหญ่เตรียมพร้อมที่จะออกเสียง และการออกเสียงของทารกในช่วง 6 เดือนนี้ เป็นการออกเสียงที่เกิดจากความต้องการของทารกที่อยากจะทำเสียงเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่รอบตัวและเป็น การออกเสียงที่เริ่มมีการเรียนรู้เข้ามาเกี่ยวข้อง ทารกเริ่มออกเสียงได้หลายแบบและสามารถ บังคับเสียงได้ เช่น ทำเสียงอ้อแอ้ (Babbling) ออกเสียง อุ, อา เริ่มออกเสียงพยัญชนะง่าย ๆ เช่น ป, ด, ม, ก ซึ่งการแสดงออกทางภาษาของทารกจะคล้ายกันและต่อเนื่องกันกับการรับรู้ ภาษาของทารก โดยขึ้นอยู่กับ

2.1 ตัวทารกเอง ซึ่งได้แก่

2.1.1 วุฒิภาวะของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง (Vocal tract) ซึ่งเป็นความสมบูรณ์ของสรีระร่างกาย

2.1.2 ความสามารถในการดึงดูดความสนใจ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เลี้ยงดู

2.2 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกการเลียนเสียง และการออกเสียง เนื่องจากการออกเสียงของทารกจะมากหรือน้อยเพียงใด ยังขึ้นกับการได้รับการกระตุ้น หรือการสนับสนุนให้ออกเสียง โดยทารกที่ได้รับการกระตุ้นให้ออกเสียง จะทำให้ทารกออกเสียงพูดได้เร็วขึ้น (Fogel, 1991)

ในกรณีของข้อ 2.1 พื้นฐานอารมณ์ไม่น่าจะมีผลต่อวุฒิภาวะของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง เพราะว่าทารกที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “เลี้ยงง่าย” หรือ “เลี้ยงยาก” ในงานวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้มีปัญหาในด้านสรีระร่างกาย แต่สิ่งสำคัญก็คือ พื้นฐานอารมณ์ของทารกจะนำมาซึ่งความ

สามารถในการดึงดูดความสนใจจากผู้เลี้ยงดูให้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งจากการศึกษาของ Wachs & Gandour (1983, cited in Lerner & Lerner, 1986) พบว่า พื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันของทารก มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการติดต่อสื่อสารของทารกกับบุคคลอื่น เนื่องจากทารก "เลี้ยงง่าย" มักอารมณ์ดี แสดงความเป็นมิตร ตอบสนองต่อบุคคลด้วยการเข้าหา จึงดึงดูดความสนใจจากผู้พบเห็นในการสร้างปฏิสัมพันธ์ ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกันขึ้น เป็นเหตุให้ทารก "เลี้ยงง่าย" มีโอกาสในการเลียนเสียงจากการติดต่อสื่อสารมากกว่าทารก "เลี้ยงยาก" ที่มักแสดงอารมณ์ทางลบที่รุนแรง หงุดหงิด งอแงอยู่เสมอ ตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยการถอยหนี อีกทั้งยังไม่พยายามสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ขณะที่ Weiser (1991) รายงานว่า ทารกจะเรียนรู้โลกภายนอกผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการกระตุ้นประสาทสัมผัส จะเป็นการกระตุ้นพัฒนาการทางสมองซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ และความจำของทารก ดังนั้นจากลักษณะของทารก "เลี้ยงง่าย" ที่มักดึงดูดความสนใจจากผู้พบเห็นได้มากกว่าทารก "เลี้ยงยาก" ทำให้ทารก "เลี้ยงง่าย" มีโอกาสติดต่อสื่อสารจากผู้พบเห็นในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านประสาทสัมผัสได้มากกว่า จึงเป็นการสร้างให้ทารก "เลี้ยงง่าย" เกิดความจำการเรียนรู้ และมีโอกาสในการได้ฟังและเลียนเสียงต่าง ๆ ที่ได้ยิน โดยเฉพาะเสียงพูดของผู้เลี้ยงดู ได้มากกว่าทารก "เลี้ยงยาก" ด้วยเหตุดังกล่าว ทารก "เลี้ยงง่าย" จึงมักจะส่งเสียงอ้อแอ้ (Babbling) ซึ่งเป็นการออกเสียงของทารกจากการฝึกตนเองจากเสียงที่ได้ยิน ได้เร็วกว่าทารก "เลี้ยงยาก" (Fogel, 1991)

จากเหตุผลและงานวิจัยดังกล่าวเหล่านี้ จึงสนับสนุนผลการศึกษารั้งนี้ในส่วนที่ว่า พื้นฐานอารมณ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านการแสดงออกทางภาษาของทารกในช่วงอายุ 6 เดือน

พื้นฐานอารมณ์ไม่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการ 3 ด้าน คือ พื้นฐานการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ระบบการรับรู้ และการแสดงออกในการมองเห็น

พื้นฐานการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และการแสดงออกในการมองเห็นในทารกอายุ 6 เดือน เป็นเรื่องของการควบคุมการเคลื่อนไหว และการใช้มือ โดยพื้นฐานการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่เป็นความสามารถของการเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ การพลิกจากคว่ำไปหงาย การนอนคว่ำแล้วเอื้อมหยิบสิ่งของ การหันนั่ง ในขณะที่การแสดงออกในการมองเห็นเป็นความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กในการหยิบจับในรูปแบบที่ละเอียดขึ้น และสามารถบังคับกล้ามเนื้อได้มากขึ้น และการรับรู้การมองเห็น สำหรับทารกอายุ 6 เดือน เป็นการประเมินการรับรู้การมองเห็นในรูปแบบต่าง ๆ กัน รวมถึงการกระเຍะ การลำดับภาพ และความจำ

ระยะสั้นในการมองเห็น เช่น การมองตามสิ่งของที่ตก การมองเห็นสิ่งของในระยะใกล้และไกล แต่ในภายหลังเมื่อทารกมีอายุมากขึ้นจะมีเรื่องของการเรียนรู้เข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น

ดังนั้นในทารกวัย 6 เดือน พัฒนาการทั้ง 3 ด้านนี้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่คล้ายคลึงกับพัฒนาการทั้ง 2 ด้านที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ อันได้แก่ วุฒิภาวะทางสรีระของทารก คือ กล้ามเนื้อ กระดูก และระบบประสาท (Fogel, 1991) ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เปิดโอกาสให้ทารกได้ฝึกฝนการเคลื่อนไหว การหยิบจับ และได้รับการกระตุ้นให้มีการมองเห็นในรูปแบบต่าง ๆ (Papalia, 1995)

ทารกที่จะมีปัญหาพัฒนาการช้า หรือมีปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ จึงมักจะเป็นทารกที่มีความผิดปกติทางวุฒิภาวะของกล้ามเนื้อ หรือสมองในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและการมองเห็น ดังในรายงานของ Salapatek & Banks (1978, cited in Fogel, 1991) ที่กล่าวว่า พัฒนาการในการมองเห็นขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของเส้นประสาท และอวัยวะเกี่ยวกับการมอง ซึ่งได้แก่ เส้นใยเดนไดรต์ (Dendrites) แอกซอน (Axon) และเยื่อหุ้มไมอีลิน (Myelin) ของเซลล์ประสาทในเส้นประสาทสมองส่วนออปติก (Optic nerve) และเส้นประสาทเรตินา (Retina) และทารกที่มีปัญหาในการมองเห็นก็คือทารกที่มีความผิดปกติของอวัยวะ หรือระบบประสาทที่เกี่ยวข้อง เช่น ได้รับสารเคมีบางอย่างที่มีผลต่อการสร้างเส้นใยเดนไดรต์ (Dendrites) และแอกซอน (Axon) หรือเกิดการทำลายเยื่อไมอีลิน (Myelin) ของเส้นประสาทตั้งแต่อยู่ในครรภ์ (Blank & Scett, 1985; Jacobson, 1985 cited in Fogel, 1991)

พื้นฐานอารมณ์เป็นลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมที่ทารกแต่ละคนแสดงออกมา ไม่ได้เกิดจากความผิดปกติในทางสรีระ หรือสมองของทารก ดังนั้นพื้นฐานอารมณ์จึงไม่น่าที่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว และการมองเห็น

นอกจากนี้ พื้นฐานอารมณ์ก็ไม่น่าจะมีผลต่อสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ทารกได้ฝึกฝนในด้านการเคลื่อนไหว การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการมองในช่วงอายุ 6 เดือนแรกมากนัก ซึ่งต่างจากพัฒนาการด้านภาษาที่ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เลี้ยงดูค่อนข้างมาก ทั้งนี้ ในช่วงอายุ 6 เดือนแรก วุฒิภาวะและความพร้อมทางร่างกายของทารกในการใช้กล้ามเนื้อเพื่อการเคลื่อนไหว การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการมอง จะมีความสำคัญต่อพัฒนาการเหล่านี้มากกว่าความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์ หรือการดึงดูดความสนใจเนื่องจากความเป็นทารก "เลี้ยงง่าย" หรือ "เลี้ยงยาก" โดยถือว่าทารกที่มีความพร้อมทางร่างกายแม้จะไม่ได้ได้รับความสนใจจากผู้เลี้ยงดูมากเป็นพิเศษ แต่หากได้รับการเลี้ยงดูตามปกติ โดยไม่ได้ถูกจำกัดทาง

สภาพแวดล้อม เช่น การให้ทารกนอนอยู่เฉย ๆ ในเปลหรือในที่แคบ ๆ การมัดหรือห่อตัวทารกไม่ให้มีโอกาสดูใช้มือ การปิดตาทารก การให้ทารกอยู่ในห้องมืด หรืออยู่ในสถานที่ที่ทารกไม่มีโอกาสจ้องมองอะไรมากนัก ทารกเหล่านั้นก็ไม่น่าจะมีปัญหาต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อ เพื่อการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อมัดเล็ก และการมองแต่อย่างใด (Cholvanich, 1994)

สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการ 2 ด้าน คือ ระบบการรับรู้ภาษา และการรับรู้การมองเห็น

โดยปกติแล้ว การศึกษาส่วนใหญ่เสนอว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมจะยังไม่มีผลที่ชัดเจนต่อพัฒนาการของทารกในระยะแรก แต่จะแสดงผลเมื่อทารกมีอายุ 18 เดือนขึ้นไป (Escalona, 1982; Schenier & Sexton, 1991 cited in Cholvanich, 1994) เนื่องจากพัฒนาการในช่วงต้น จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของร่างกายและวุฒิภาวะของอวัยวะต่าง ๆ ของทารกมากกว่า (Cholvanich, 1994)

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีผลต่อพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษาและการรับรู้การมองเห็นของทารกวัย 6 เดือน เนื่องจาก

1. พัฒนาการด้านการรับรู้ภาษา

ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า พัฒนาการด้านการรับรู้ภาษา นอกจากจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานอารมณ์แล้ว ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนการฟังและการเห็นที่ได้รับจากผู้เลี้ยงดู จากการศึกษาของ Walker (1994) พบว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำจะพูดกับทารกน้อยกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง เป็นผลให้ทารกได้รับประสบการณ์ในการฟังอันจะพัฒนาไปสู่ความสามารถในการรับรู้ภาษา น้อยกว่า (Hart & Risky, 1992 cited in Wood & Wood, 1996) นอกจากนี้ Ninio (1980, cited in Bornstein & Lamb, 1992) ยังรายงานว่า มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ มักมีการบอกรหัส (Label) ของวัตถุหรือของเล่นขณะส่งของให้ทารก หรือบอกและชี้ชวนให้ดู ในขณะที่เล่นกับทารกน้อยกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง ทำให้ทารกเหล่านั้นมีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจภาษา น้อยกว่าทารกที่มารดามีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง (Tulkin & Carite, cited in Bee, 1978)

และจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง มีการแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบต่อทารกในด้านการพูด และการใช้ภาษากระตุ้นทางด้านการเรียนรู้กับทารก สูงกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ($F(1, 28) = 11.28, P < .01$)

2. พัฒนาการด้านการรับรู้การมองเห็น

การรับรู้การมองเห็น เป็นความสามารถของการมองเห็นในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการกะระยะ ความจำระยะสั้น และสำหรับทารกวัย 6 เดือน ถือว่าพัฒนาการด้านนี้เป็นการเริ่มต้น และเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางปัญญา (Fogel, 1991) ซึ่งจัดอยู่ในขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Piaget, 1970 cited in Gander & Gandiner, 1981)

พัฒนาการด้านการรับรู้การมองเห็น นอกจากจะขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับการจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการได้ฝึกฝนและเรียนรู้สำหรับทารก ทั้งนี้ การได้รับการกระตุ้นประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของทารกจากการเล่นและการสำรวจสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการจัดหาของเล่นที่เหมาะสมยังเป็นการช่วยสนับสนุนและเพิ่มพูนพัฒนาการทางการเรียนรู้และทางปัญญาให้แก่ทารกอีกด้วย (Gander & Gandiner, 1981) นอกจากนี้ยังมีรายงานจากการศึกษาในมารดา-ทารกไทยวัย 6 เดือน โดยประเมินจาก HOME-MQ Subscale I ว่า มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ จะจัดหาของเล่นที่เหมาะสมต่อการสร้างเสริมพัฒนาการให้แก่ทารกน้อยกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง (Chovanich, 1994)

ดังนั้น จากการศึกษาตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น จึงสนับสนุนผลการศึกษาค้างนี้ ในส่วนที่ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษา และการรับรู้การมองเห็นในทารกวัย 6 เดือน

กล่าวโดยสรุปคือ ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดทางพัฒนาการเด็กในรูปแบบ “ Transactional model “ ที่กล่าวถึงเด็กและสิ่งแวดล้อม ทั้งคู่ต่างมีอิทธิพล และกระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนซึ่งกันและกัน (Transaction) อย่างต่อเนื่อง โดยองค์ประกอบทั้งคู่ต่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งในช่วงเวลาหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าอีกองค์ประกอบหนึ่ง ดังผลการวิจัยที่พบว่าในช่วงอายุ 6 เดือน พื้นฐานอารมณ์มีผลต่อพัฒนาการด้านภาษาทั้งระบบการรับรู้และการแสดงออกทางภาษา โดยไม่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีผลต่อพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษาและการรับรู้การมองเห็น โดยไม่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานอารมณ์

จากเหตุผลและงานวิจัยเหล่านี้ จึงสนับสนุนผลการวิจัยที่ว่า พื้นฐานอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารกและพฤติกรรมการโต้ตอบของทารกที่มีต่อมารดา

อย่างไรก็ตาม รูปแบบความสัมพันธ์นี้อาจเปลี่ยนแปลงไปเมื่อทารกมีอายุมากขึ้น ดังรายงานการวิจัยทางพัฒนาการเด็กจำนวนมากที่เสนอว่า อิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจ

สังคมจะเข้ามามีบทบาทต่อพัฒนาการมากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน เมื่อทารกมีอายุมากขึ้น (Farran & Ramey, 1980; Escalona, 1982; Largo, 1990 cited in cholvanich, 1994)

สมมติฐานที่ 2 มารดาที่ทารกมีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “เลี้ยงง่าย” จะมีคะแนนพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารกสูงกว่ามารดาที่ทารกมีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “เลี้ยงยาก” และมารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีคะแนนพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารกสูงกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้กล่าวคือ พบความสัมพันธ์ของพื้นฐานอารมณ์และความสัมพันธ์ของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมกับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก (ตามตารางที่ 8, 9) และจากการศึกษาเพิ่มเติม พบความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานอารมณ์กับพฤติกรรมการโต้ตอบของทารกที่มีต่อมารดา (ตามตารางที่ 8) ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Thomas & Chess (1977) ที่พบว่าลักษณะพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันของทารกจะส่งผลต่อพฤติกรรมการโต้ตอบของบิดามารดาที่มีต่อทารก หรืออาจกล่าวได้ว่า พื้นฐานอารมณ์ของทารกเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมทางบวก หรือทางลบของบิดามารดาที่แสดงต่อทารก (Brazelton, 1978) กล่าวคือทารก “เลี้ยงยาก” จะได้รับการตอบสนองความต้องการน้อยกว่า และอาจได้รับการตอบสนองในทางลบจากมารดามากกว่า (Osatsky & Conners, 1799 cited in Gallahue, 1982) เนื่องจากมารดาของทารก “เลี้ยงยาก” มักมีความรู้สึกยุ่งยากในการดูแลทารก จึงมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบต่อทารกน้อยกว่า หรือแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบในทางลบมากกว่ามารดาที่มีทารกเป็นเด็ก “เลี้ยงง่าย” (Ramey & Brownlee, 1981)

ขณะเดียวกันมีรายงานว่า พื้นฐานอารมณ์ของทารกเองก็จะส่งผลให้ทารกแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบต่อบิดามารดาแตกต่างกันไป (Kagan, 1984 cited in Sroufe & Cooper, 1988) นอกจากนี้ Hoffman, Paris, Hall, & Schell (1988) ยังได้รายงานว่าพื้นฐานอารมณ์ของทารก เป็นตัวการสำคัญในการสร้างการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระยะเริ่มแรก เช่น การที่ทารกหันหน้ามารดา พยายามที่จะสร้างการติดต่อทางสายตา หรือการส่งยิ้มให้มารดา (Bornstein & Bruner, 1989)

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่สนับสนุนถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมกับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ คือ

Gallagher (1980) รายงานว่า มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำจะมีรูป

แบบปฏิสัมพันธ์ต่อทารกแตกต่างจากมารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยพบว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำจะคุยกับทารกน้อยกว่า (Cohen & Beckwith, 1976) ตอบสนองด้วยการใช้ภาษาน้อยกว่า (Ramey, Mill, Campbell, & O' Brien, 1975) และภาษาที่ใช้พูดกับทารกมีความจำกัดมากกว่า (Bornstein & Lamb, 1992) มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง

ขณะที่ Hess & Shipman (1965) พบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของมารดามีผลต่อเทคนิคการสอนทารก กล่าวคือ มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ไม่มีการดึงดูดความสนใจหรือจูงใจทารกขณะสอน ขณะเดียวกันมักใช้ประโยคเชิงบังคับโดยการสั่งให้ทำ (Jobse & Vorster, 1974) ต่ำหนึเมื่อทารกทำผิด มากกว่าการชมเมื่อทำถูก (Streissguth & Bee, 1972)

และในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า มารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำจะแสดงความรักด้วยการกอดจูบ หรือกล่าวชมทารกน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cholvanich (1994) ที่ทำการศึกษาในทารกไทยวัย 6 เดือน พบว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำจะแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบต่อทารกด้วยการแสดงอารมณ์ทางบวก และตอบสนองด้วยคำพูดน้อยกว่า ตลอดจนมีการแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบที่ไม่สม่ำเสมอ มากกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง

จากเหตุผลและงานวิจัยเหล่านี้จึงสนับสนุนผลการศึกษาที่ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก

กล่าวโดยสรุปคือ พื้นฐานอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก และพฤติกรรมการโต้ตอบของทารกที่มีต่อมารดา กล่าวคือทารก “เลี้ยงง่าย” จะแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบต่อมารดามากกว่า ขณะเดียวกันก็ได้รับการแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบจากมารดามากกว่าทารก “เลี้ยงยาก”

ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก แสดงว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงจะแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบต่อทารกมากกว่ามารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ทั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมกับพฤติกรรมการโต้ตอบของทารกที่มีต่อมารดา

สมมติฐานที่ 3 พัฒนาการของทารก 6 เดือน และพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก 6 เดือน มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ พบว่าพัฒนาการของทารกมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับ พฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก และ จากการศึกษาเพิ่มเติม พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพัฒนาการกับพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อมารดาด้วยเช่นกัน (ตามตารางที่ 10) ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า การเข้ากันได้ดี (Goodness of fit) ระหว่างมารดาและทารก ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการของทารกในเวลาต่อมา (Thomas & Chess, 1977 ; Windle & Lerner, 1986) โดยไม่คำนึงว่า ทารกจะมีพื้นฐานอารมณ์แบบใด และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มารดามีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง หรือ ต่ำ ดังกล่าวที่ว่า ไม่มีพื้นฐานอารมณ์แบบใดที่จะพ้นจากปัญหา แม้แต่ทารก "เลี้ยงง่าย" เองก็ตาม เมื่อได้รับการตอบสนอง หรือพบกับความเครียดจากความคาดหวังของบิดามารดา ให้กระทำพฤติกรรมต่างๆ ที่ขัดกับพื้นฐานอารมณ์ของทารกแล้ว ในที่สุดทารกเหล่านี้ ย่อมพัฒนาเป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมในเวลาต่อมา ขณะที่ทารก "เลี้ยงยาก" กลับพัฒนาเป็นเด็กที่ไม่มีปัญหาทางพฤติกรรมในเวลาต่อมา ถ้าทารกเหล่านี้ มีบิดามารดาที่เข้าใจลักษณะพื้นฐานอารมณ์ของทารก ตระหนักถึงความรู้สึกและตอบสนองต่อความต้องการของทารกด้วยความคงเส้นคงวา และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเข้ากันได้ดีระหว่างมารดาและทารก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้บิดามารดาสบายใจ ไม่รู้สึกวิตกกังวลกับพื้นฐานอารมณ์ที่เป็นเด็ก "เลี้ยงยาก" ของทารก ซึ่งความสบายใจเหล่านี้ จะถูกถ่ายทอดผ่านสู่ทารก และส่งผลให้ทารกมีอารมณ์ดีและมีพัฒนาการที่ดีได้ (Papalia, 1995)

ได้มีหลักฐานยืนยันว่า พฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารกโดยเฉพาะรูปแบบการสอนของมารดา มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของทารก (Rosenberg, 1977 cited in Gallagher, 1980) และยังเป็นตัวทำนายพัฒนาการของทารกได้ (Hess & Shipman, 1978)

จากการศึกษาของ Yarrow, Rubenstein, Pederson & Jankowski (1972) พบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารกวัย 5 เดือน กับพัฒนาการทางปัญญาของทารก กล่าวคือ พบว่าพฤติกรรมการโต้ตอบของมารดาที่มีต่อทารก ในด้านการตอบสนองที่รวดเร็วและคงเส้นคงวาของมารดาต่อสัญญาณที่ทารกแสดงถึงอาการเครียด จะส่งผลให้ทารกมีคะแนนจากการทดสอบพัฒนาการทางปัญญา โดยเฉพาะระดับสมาธิ และความสนใจของทารกในการเอื้อมหยิบ สำรวจ และเล่นกับวัตถุสูงกว่าทารกที่ได้รับการตอบสนองช้าและไม่คงเส้นคงวา

กล่าวโดยสรุปคือ ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิด “Goodness of fit” ที่กล่าวว่า การเข้ากันได้ระหว่างมารดาและทารกย่อมส่งผลต่อพัฒนาการของทารกในเวลาต่อมา โดยไม่คำนึงว่าทารกจะมีพื้นฐานแบบใด หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมอย่างไร อีกนัยหนึ่งคือ ถ้ามารดามีความเข้าใจ ตระหนักถึงความรู้สึก และตอบสนองต่อความต้องการของทารกด้วยความคงเส้นคงวาและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมารดา-ทารกมีการแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบซึ่งกันและกันได้อย่างเหมาะสมแล้ว ทารกย่อมมีพัฒนาการที่สมวัย ดังผลการวิจัยที่พบว่า ทารกที่มีคะแนนพัฒนาการสูงกว่า จะแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบในทางบวกต่อมารดามากกว่า ขณะเดียวกันก็ได้รับการแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบในทางบวกจากมารดามากกว่าทารกที่มีคะแนนพัฒนาการต่ำกว่า

จากการศึกษาครั้งนี้ ผลการวิจัยได้สนับสนุนแนวคิดพัฒนาการของทารก 2 เรื่องคือ

1. “Transactional model” เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่กำหนดผลลัพธ์ทางพัฒนาการคือ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่เกิดขึ้นตลอดเวลาระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม โดยความสัมพันธ์เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงอายุ ดังผลการศึกษานี้ที่พบว่า สำหรับทารกไทยวัย 6 เดือนพื้นฐานอารมณ์และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม มีผลต่อพัฒนาการทารกในรูปแบบที่ต่างกันคือ พื้นฐานอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านภาษา (ทั้งระบบการรับรู้ และการแสดงออก) โดยทารกที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “เลี้ยงง่าย” จะมีพัฒนาการด้านการรับรู้ภาษาและการแสดงออกทางภาษาดีกว่าทารกที่มีพื้นฐานอารมณ์เป็นเด็ก “เลี้ยงยาก” ขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการรับรู้การมองเห็นและการรับรู้ภาษา โดยทารกที่มารดามีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีพัฒนาการด้านการรับรู้การมองเห็นและการรับรู้ภาษาดีกว่าทารกที่มารดามีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

อย่างไรก็ตามรูปแบบความสัมพันธ์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปตามกาลเวลา และเปลี่ยนแปลงตามลักษณะ อายุ หรือวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

2. “Goodnes of fit” เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า การเข้ากันได้ระหว่างมารดาและทารกเป็นสิ่งสำคัญและส่งผลต่อพัฒนาการของทารก โดยไม่คำนึงว่าทารกจะมีพื้นฐานอารมณ์แบบใด หรือมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมอย่างไร ดังนั้น แม้งานวิจัยนี้จะพบว่าพื้นฐานอารมณ์

และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับทั้งพัฒนาการ และพฤติกรรมการโต้ตอบระหว่างมารดา-ทารกก็ตาม ทารก “เลี้ยงง่าย” หรือทารกที่อยู่ในความดูแลของมารดาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงก็ไม่ได้เป็นการรับประกันว่า ทารกจะไม่เกิดปัญหาทางพัฒนาการ โดยเฉพาะกรณีที่ทารกเหล่านี้ได้รับการเลี้ยงดูจากมารดาที่ไม่เข้าใจในลักษณะพื้นฐานอารมณ์ของทารก ความต้องการของมารดาและทารกเข้ากันไม่ได้ ไม่เข้าใจในการสื่อสารระหว่างกัน หรือมีการแสดงพฤติกรรมการโต้ตอบที่ไม่เหมาะสมต่อกันและกัน

สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ถ้ามารดาและทารกเข้ากันได้ด้วยดี (Goodness of fit) แล้วทารกที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดพัฒนาการล่าช้าก็จะสามารถกลับสู่การมีพัฒนาการปกติได้ด้วย ความเข้าใจและการเลี้ยงดูที่เหมาะสมจากมารดา ในทางกลับกัน แม้ทารกที่มีพัฒนาการที่สมวัยอาจกลายเป็นทารกที่มีปัญหาพัฒนาการในเวลาต่อมาได้ ถ้ามารดาและทารกไม่สามารถเข้ากันได้ (Poorness of fit)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย